

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Валерія Самоїленко – аспірант кафедри української мови Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Наукові інтереси: дослідження лексичних та словотвірних особливостей текстів у сучасних творах для дітей.

INFORMATION ABOUT AUTHOR

Valeriya Samoilenko – graduate student of the Ukrainian language Department at the Oles Honchar National University Dnipro.

Scientific interests: studying the lexical and word formation characteristics of texts in modern literature for children.

УДК: 811.11'42:32

МАТРИЧНА МОДЕЛЬ КОНЦЕПТУ ПОЛІТИКА (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОГО ДИСКУРСУ)

Віталій СТЕПАНОВ (Запоріжжя, Україна)

e-mail: vitalii.stepanov94@gmail.com

СТЕПАНОВ Віталій. МАТРИЧНА МОДЕЛЬ КОНЦЕПТУ ПОЛІТИКА (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОГО ДИСКУРСУ)

У статті розглядається механізм реконструкції матричної моделі концепту ПОЛІТИКА за методикою компонентного аналізу значень лексеми «politics», вилучених із англomовних лексикографічних джерел, де інтегральна та диференційні семи використовуються як інструменти структуризації ієрархічного матричного каркасу досліджуваного концепту. Сконструйована модель доповнюється елементами мережевого моделювання: залучаються пропозиційні схеми базових фреймів для експлікації зв'язків між компонентами матричної системи.

Ключові слова: концепт, матрична та мережева моделі концепту, лексема, компонентний аналіз, інтегральна та диференційні семи, пропозиційні схеми базових фреймів.

STEPANOV Vitalii. MATRIX MODEL OF THE POLITICS CONCEPT (WITHIN ENGLISH-LANGUAGE DISCOURSE)

The given article reveals the mechanism of reconstructing the matrix model of the POLITICS concept. Being equated to the information or lexical meaning activated by the word as its name, the concept is researched through the component analysis methodology of meanings of the word «politics» recorded in relevant English-language explanatory dictionaries. Identified integral and differential semes of these meanings are used as instruments for structuring the hierarchical matrix system of the POLITICS concept with arranging information spaces actualized within its elements. For representing the ontology of the POLITICS concept, the author engages a brief review of theoretical questions. Thus, to conduct the current research, he applies the profiling operations (relations «base – profile») between domains as elements of the concept structure, which presupposes the universal rule of building the levels of conceptual organization: domains as base for profiling higher concepts become concepts themselves that are profiled by lower domains as base and so on. The obtained structure in such a way is represented via the matrix or network models. The former is purely regarded as a systematized domain nomenclature while relations between domains themselves are described in the network model by propositional schemas of basic frames: the thing (the quantitative, qualitative, locative, temporative, mode of existence schemas), action (the state / process, contact, causative schemas extended by argument roles), possession (the part-whole, inclusion, ownership schemas), identification (the personification, classification, characterization schemas) and comparison (the identity / metamorphosis, similarity / analogy, likeness / metaphor schemas) ones. In conducting the research, the author constructs via component analysis the matrix model and, simultaneously, supplements it with the network format: he uses the propositional schemas to demonstrate how domains are activated when certain meanings of the POLITICS concept are actualized in speech. A list of basic domains serving as the most generalized contexts in the system of the researched concept is indicated in the article as well.

Keywords: concept, matrix and network concept models, lexeme, component analysis, integral and differential semes, propositional schemas of basic frames.

Людське життя нерозривно поєднане з пізнанням, у ході якого знання акумулюються у вигляді ментальних утворень – концептів. Поширившись у міждисциплінарному вимірі, поняття концепту отримало ряд дефініцій, і одним із найбільш загальних є його тлумачення як значення або інформації, активованих у свідомості мовним знаком [4, с. 48; 9, с. 14]. Таке розуміння концепту апелює до відтворення його структури в матричній або мережевій формах. Не є виключенням і концепт ПОЛІТИКА, матрична репродукція якого на базі англomовних лексикографічних джерел здійснюється нами вперше. У цьому полягає **актуальність дослідження**.

Матричне моделювання концептів має тривалу історію досліджень у теоретичному та практичному ракурсах. Так, теоретичні питання висвітлені в працях М.М. Болдирєва і В.В. Алпатова [1, с. 5–14], Є.В. Бондаренко [2, с. 59–105], С.А. Жаботинської [5, с. 254–259], В. Крофта та А. Круза [9, с. 7–39], Р. Ленекера [10, с. 43–55; 11, с. 147–214] тощо, у той час як практична імплементація зустрічалась на прикладі вивчення конкретних концептів: матричні моделі концептів ЧАС [3], ЕМПАТІЯ [8, с. 202–207], ПСУВАННЯ [7, с. 14–17], ОБРЯД [6, с. 30–32] та ін. У рамках цієї статті **об'єктом дослідження** виступає концепт ПОЛІТИКА, а **предметом** – конструювання його матричної моделі за **методикою компонентного аналізу** на релевантному матеріалі – значеннях лексеми *politics* як імені досліджуваного концепту, вилучених із англomовних лексикографічних джерел: друкованих

словників *The Concise Oxford Dictionary of Current English* [23], *Cambridge Learner's Dictionary* [13], *Collins COBUILD English Language Dictionary* [14], *New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language* [20], *The American Heritage Dictionary of the English Language* [22], *The American College Dictionary* [21], *Longman Dictionary of American English* [18] та онлайн-словників *Macmillan Dictionary* [19], *Cambridge Dictionary* [12], *English Oxford Living Dictionaries* [17], *Dictionary by Merriam-Webster* [15], *Dictionary.com* [16]. Відтак, **метою дослідження** є графічне зображення сконструйованої матричної моделі концепту ПОЛІТИКА, що передбачає виконання таких **завдань**:

1) здійснити теоретичне розмежування понять матричної та мережевої моделей концепту;

2) виконати компонентний аналіз значень лексеми *politics*, вилучених із вищезгаданих лексикографічних джерел;

3) використати результати компонентного аналізу для конструювання матричної моделі концепту ПОЛІТИКА з її графічним відтворенням.

Як зазначалося вище, концепт як активовані знаком значення або інформація генерується в матричній або мережевій формах. Утім, у будь-якому випадку концепт інтерпретується через інші фонові контексти, що в широкому розумінні називаються доменами.

Домени у складі концепту взаємодіють через операції профілювання (відношення «база – профіль»): база постає набором доменів, які мотивують значення в концепті-профілі [11, с. 183–189]. У такий спосіб концептуальна структура вибудовується вглиб: вищі домени самі стають концептами-профілями, які пояснюються нижчими доменами-базами; так утворюються рівні концептуальної організації, де домени одного рівня (небазові) є концептами на другому рівні, розкриваючись через нові домени [10, с. 44–47]. Поступово ієрархія досягає моменту, коли домен стає неподільним, тобто не пояснюється іншими доменними контекстами. Такий домен називається базовим як найбільш генералізований фоновий контекст. До базових належать домени фундаментального перцептивного досвіду людини. За Р. Ленекером, ними є ПРОСТІР, ЧАС, КОЛІР, ЗВУК, ЗАПАХ, ТЕМПЕРАТУРА, ТИСК, БІЛЬ, ЕМОЦІЯ [11, с. 148–149].

Однак перелік базових доменів Р. Ленекера не є вичерпним: за словами С.А. Жаботинської, «важливим є не стільки інвентар базових доменів, скільки факт того, що вони мінімальні, нескоротні й не пояснювані в інших термінах» [5, с. 256]. Водночас, В. Крофт і А. Круз стверджують, що базові домени в кожній людині є унікальними: все залежить від світогляду особи та її соціальних контактів [9, с. 24]. Відтак, залежно від погляду дослідника, можуть існувати й інші типології базових доменів.

Розкладання концепту на компоненти утворює його рівневу ієрархію: концептосфера (увесь понятійний простір) – домен (вузол концептосфери) – парцела (вузол домену) – концепт (вузол парцели). За таким принципом активована іменем концепту інформація гранулюється і зображується у вигляді матричної або мережевої моделей [5, с. 256–259].

Матрична модель конструює матрицю доменів – комплекс доменів, що експлікують концепт. Їх можна отримати за компонентним аналізом значень імені концепту [2, с. 81]: визначаються інтегральна й диференційні семи, де інтегральна сема постає концептом-профілем, а диференційні – доменами-базами, у межах яких визначаються нові домени. Класично матрицю доменів зображують як набір взаємонакладених еліпсів, точка перетину яких цілісно ідентифікує профільоване значення концепту у вимірі баз матриці. Утім, за С.В. Бондаренко, на практиці матриця візуалізується по-іншому, адже «важлива не стільки «концетричність розташування» елементів моделі, скільки номенклатура і взаємозв'язки доменів у матриці» [2, с. 81]. Відтак, матрична модель подає ієрархію доменів без опису реляційних відношень між ними. Останнє реалізується в мережевій моделі.

Мережева модель подає структуру концепту у вигляді вузлів і зв'язків між вузлами (пропозицій), які генеруються через схеми п'яти базових фреймів: предметного, акціонального, посесивного, ідентифікаційного, компаративного [4, с. 58–61]. Наведемо перелік таких схем.

Схеми предметного фрейму: квантитативна («X є СТІЛЬКИ-кількість»), квалітативна («X є ТАКА-якість»), локативна («X існує ТАМ-місце»), темпоральна («X існує ТОДІ-час»), способу буття («X існує ТАК-спосіб»).

Схеми акціонального фрейму: стану / процесу («AG-агенс діє»), контактна («AG-агенс діє на РТ-пацієнс / АФ-афектив»), каузативна («CR-каузатор робить FT-фактив»). Вони розширюються за рахунок схем предметного фрейму, а також аргументних ролей: сирконстант (АТ-супроводжувач, АД-помічник, СГ-контрагент, ІН-інструмент, МД-медіатив), стимул (GL-мета, CS-причина), передумова (CD-умова, CS-поступка), реципієнт (АД-адресат, ВН-бенефактив / ML-малефактив).

Схеми посесивного фрейму: партитативності («WH-ціле має PR-частину»), інклюзивності («CR-контейнер має СТ-вміст»), власності («OW-власник має OD-власність»).

Схеми ідентифікаційного фрейму: персоніфікації («ID-індивід є PS-персоніфікатор»), класифікації («ID-індивід / вид є CL-класифікатор: вид / рід»), характеристичності («ID-індивід є СН-характеризатор»).

Схеми компаративного фрейму: тотожності / метаморфози («CV-компаратив є /як/ MS-корелят»), схожості / аналогії («CV-компаратив є як AN-корелят»), подібності / метафори («CV-компаратив є наче MT-корелят»).

Шляхом поєднання пропозицій у структурі концепту вибудовується мережа, де кожен компонент може розгорнути власну мережу, і в результаті сконструйована цілісна система у форматі «мережа в мережі» відтворює значення або інформацію, активовані іменем концепту.

Матричне та мережеве моделювання знаходять свою реалізацію у лінгвістичних дослідженнях [2, с. 82; 5, с. 258–259]. Так, матрична модель доречна для вивчення актуалізації концепту в дискурсі, діахронічного аналізу семантики лексем, структуризації картини світу. Мережева модель може використовуватися для аналізу значень мовних одиниць і організації інформації в рамках лексичних полів, де пропозиції базових фреймів пояснюють конкретні реляційні зв'язки між доменами.

Варто зазначити, що можливе й одночасне залучення обох моделей. Наприклад, Є.В. Бондаренко аргументує такий вибір у ході власного моделювання концепту СУТНІСТЬ, де не лише відображається номенклатура складових доменів (матриця), але й іменуються відповідні пропозиційні зв'язки між ними (мережа) [2, с. 82–84]. На наш погляд, такий вибір є цілком доречним, а тому в процесі нашого власного дослідження ми поєднаємо і елементи матриці, і елементи мережі.

Переходимо до другого етапу дослідження – відбору матеріалу із лексикографічних джерел для компонентного аналізу із визначенням інтегральної та диференційних сем. Проаналізуємо знайдені дефініції лексеми *politics* (виокремлені семи підкреслені):

1) 1.1. the art and science of government; 1.2. public life and affairs as involving authority and government; 2.1. a set of ideas, principles or commitments in politics; 2.2. activities concerned with the acquisition or exercise of authority or government; 2.3. an organizational process or principle affecting authority, status, etc. [23, с. 922];

2) 1. ideas and activities relating to how a country or area is governed; 2. a job in politics; 3. someone's opinions about how a country or area should be governed; 4. relationships in a group which allow people to have power over others [13, с. 491];

3) 1. politics refers to the actions or activities which people use to achieve power in a country, society or organization or which ensure that power is used in a particular way; 2. someone's politics are their beliefs about how a country ought to be governed; 3. politics also refers to the study of the ways in which a country is governed and power is acquired and used in that country [14, с. 1109–1110];

4) 1. the art and science of the government of a state; 2. public affairs or public life as they relate to this; 3. the opinions, principles or policies by which a person orders his participation in such affairs; 4. scheming and maneuvering within a group [20, с. 777];

5) 1. the art or science of political government, political science; 2. the policies, goals or affairs of a government or of the groups or parties within it; 3.1. the conducting of or engaging in political affairs, often professionally; 3.2. the business, activities or profession of a person so involved; 4. the

methods or tactics involved in managing a state or government; 5. partisan or factional intrigue within a given group; 6. opinion or principles dealing with political subjects [22, с. 1015];

6) 1. the science or art of political government; 2. the practice or profession of conducting political affairs; 3. political affairs; 4. political methods or maneuvers; 5. political principles or opinions [21, с. 938];

7) 1. ideas and activities that are concerned with gaining and using power in a country, city, etc.; 2. the profession of being a politician; 3. the activities of people who are concerned with gaining personal advantage within a group; 4. someone's political beliefs and opinions [18, с. 616];

8) 1. the ideas and activities involved in getting power in a country or over an area of the world; 2. the profession of being a politician; 3. the ideas and activities used by people within a group to try to get power; 4. your politics are your beliefs and attitudes about how government should work; 5. the study of how people gain and use political power; 6. the use by someone of ideas to try to get what they want [19];

9) 1. the activities of the government, members of law-making organizations or people who try to influence the way a country is governed; 2. the job of holding a position of power in the government; 3. the study of the ways in which a country is governed; 4. someone's opinions about how a country should be governed; 5. the relationships within a group or organization that allow people to have power over others [12];

10) 1.1. the activities associated with the governance of a country or area, especially the debate between parties having power; 1.2. the activities of governments concerning the political relations between states; 1.3. the academic study of government and the state; 1.4. a set of political beliefs or principles; 1.5. the principles relating to or inherent in a sphere or activity, especially when concerned with power and status; 2. activities aimed at improving someone's status or increasing power within an organization [17];

11) 1.1. the art or science of government; 1.2. the art or science concerned with guiding or influencing governmental policy; 1.3. the art or science concerned with winning and holding control over a government; 2. political actions, practices or policies; 3.1. political affairs or business, especially competition between competing interest groups or individuals for power and leadership (as in a government); 3.2. political life, especially as a principal activity or profession; 3.3. political activities characterized by artful and often dishonest practices; 4. the political opinions or sympathies of a person; 5.1. the total complex of relations between people living in society; 5.2. relations or conduct in an area of experience, especially as seen or dealt with from a political point of view [15];

12) 1. the science or art of political government; 2. the practice or profession of conducting political affairs; 3. political affairs; 4. political methods or maneuvers; 5. political principles or opinions; 6. use of intrigue or strategy in obtaining any position of power or control, as in business, university, etc.; 7. a treatise by Aristotle dealing with the structure, organization and administration of the state, especially the city-state as known in ancient Greece [16].

Ідентифіковані семи класифікуються на інтегральну та диференційні, групуючись між собою за тематичним принципом:

Інтегральна сема: coordination.

Диференційні семи:

1) form for coordination:

1. *science, study, art, treatise by Aristotle;*
2. *ideas, principles, commitments, opinions, beliefs, attitudes, sympathies, methods, tactics, policies, maneuvers, goals;*
- 3.1. *activities, actions, affairs, process, life, debate;*
- 3.2. *job, profession, business, practice, principal activity, activities;*
- 3.3. *relations, relationships, conduct, principles, life, affairs;*

2) sphere or object of coordination:

1. *public, society, political, government, political government, politics, political affairs, political subjects, political point of view, partisan, factional, governance; structure, organization and administration of state; area, country, state, city, city-state;*
2. *sphere or activity, group, organization, area of experience, business, university, others;*

3) **subject of coordination:** *someone, people, their, person, government, governmental groups, governmental parties, members of law-making organizations, politician, states, interest groups or individuals;*

4) **tool of coordination:** *authority, power, position of power, status, control, leadership, policy, government;*

5) **way of coordination:**

1. *acquisition, exercise, structure, organization, administration, participation, organizational, to work, to govern, to manage, to conduct, to guide, to order, to debate, to engage, to use, to have, to hold, to acquire, to gain, to obtain, to get, to win, to influence, to achieve, to improve, to increase, to compete;*

2. *to scheme, to maneuver; personal advantage, what they want, intrigue or strategy;*

6) **assessment of coordination:**

1. *professionally;*

2. *scheming, maneuvering, intrigue, personal advantage; characterized by artful and often dishonest practices, activities.*

Тематично відсортовані семи моделюють матрицю доменів концепту ПОЛІТИКА, де інтегральна сема об'єктивує первинний домен УПРАВЛІННЯ, профільований доменними базами ФОРМА, СФЕРА / ОБ'ЄКТ, СУБ'ЄКТ, ІНСТРУМЕНТ, СПОСІБ, ОЦІНКА УПРАВЛІННЯ, у межах яких виокремлюються інші домени і так далі (рисунок 1).

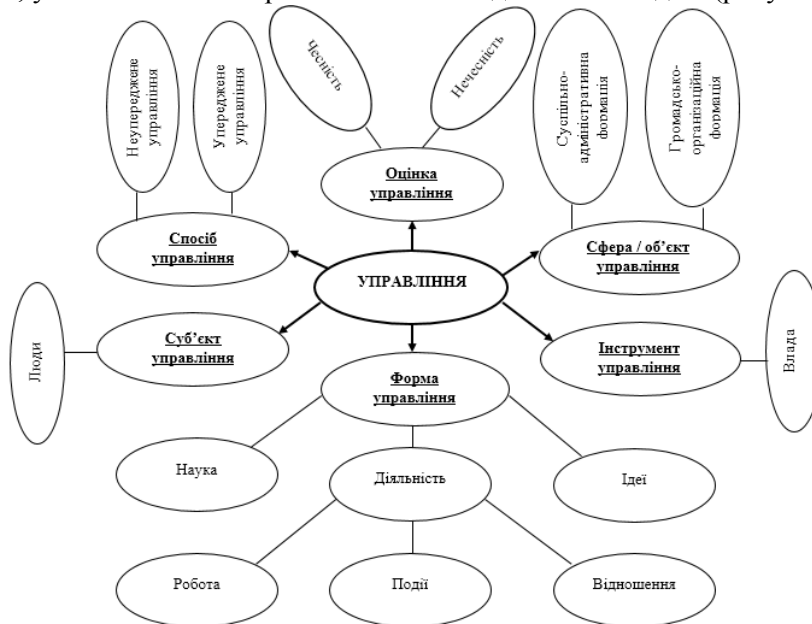

Рисунок 1. Матрична модель концепту ПОЛІТИКА

Варто зазначити, що така матрична модель не є повною: враховуючи потребу компактної візуалізації, ми не зобразили в отриманій моделі базові домени, щоб не спотворювати її наочність та лаконічність. Відтак, надамо текстовий опис нижчих рівнів матриці (застереження: наводиться наша власна типологія базових доменів, припускаючи, що їх класифікація може бути різною залежно від перцептивного досвіду окремого дослідника):

1) Домен ФОРМА УПРАВЛІННЯ: компоненти НАУКА, ІДЕЇ, ДІЯЛЬНІСТЬ (із його субелементами РОБОТА, ПОДІЇ, ВІДНОШЕННЯ) експлікуються у вимірі базових доменів РОЗУМ, ВЗАЄМОДІЯ, ПРОСТІР, ЧАС, МАТЕРІЯ;

2) Домен СФЕРА / ОБ'ЄКТ УПРАВЛІННЯ: його складові ідентифікуються базовими доменами ПРОСТІР, МАТЕРІЯ, ФУНКЦІЯ;

3) Домен СУБ'ЄКТ УПРАВЛІННЯ: субрівень ЛЮДИ розкладається на домени ОДНА ІСТОТА та ГРУПА ІСТОТ, а тому вони пояснюються базовими доменами МАТЕРІЯ, КІЛЬКІСТЬ, ПРОСТІР;

4) Домен ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ: елемент ВЛАДА актуалізується базовими доменами СИЛА, ВЗАЄМОДІЯ, МАТЕРІЯ;

5) Домен СПОСІБ УПРАВЛІННЯ: його складові НЕУПЕРЕДЖЕНЕ і УПЕРЕДЖЕНЕ УПРАВЛІННЯ описуються базовими доменами ВЗАЄМОДІЯ, ФУНКЦІЯ, МЕТА;

6) Домен ОЦІНКА УПРАВЛІННЯ: субдомени ЧЕСНІСТЬ і НЕЧЕСНІСТЬ експлікуються базовими доменами ВЗАЄМОДІЯ, ЯКІСТЬ.

Номенклатура доменів матричної моделі концепту знаходить свою актуалізацію в дискурсі, коли при вживанні слова *politics* у певному значенні активуються конкретні домени, які диференціюють поточне значення від інших, у вигляді тієї чи іншої пропозиційної формули схем базових фреймів (поєднання матричного та мережевого форматів). У якості прикладу розглянемо актуалізацію значень слова *politics*, зазначених у словнику *Longman Dictionary of American English* [18, с. 616]:

1. ideas and activities concerned with gaining and using power in a country, city, etc.: «СР-ЛЮДИ роблять FT-УПРАВЛІННЯ, у формі MD-ІДЕЇ / ДІЯЛЬНІСТЬ, через IT-ВЛАДУ, ТАМ-сфера (СУСПІЛЬНО-АДМІНІСТРАТИВНА ФОРМАЦІЯ), ТАК-спосіб (НЕУПЕРЕДЖЕНО)»;

2. the profession of being a politician: «СР-ЛЮДИ роблять FT-УПРАВЛІННЯ, у формі MD-ПРОФЕСІЯ, ТАМ-сфера (СУСПІЛЬНО-АДМІНІСТРАТИВНА ФОРМАЦІЯ)»;

3. the activities of people who are concerned with gaining personal advantage within a group: «СР-ЛЮДИ роблять FT-УПРАВЛІННЯ, у формі MD-ДІЯЛЬНІСТЬ, ТАМ-сфера (ГРОМАДСЬКО-ОРГАНІЗАЦІЙНА ФОРМАЦІЯ), ТАК-спосіб (УПЕРЕДЖЕНО), із АТ-оцінкою (НЕЧЕСНО)»;

4. someone's political beliefs and opinions: «СР-ЛЮДИ роблять FT-УПРАВЛІННЯ, у формі MD-ІДЕЇ, ТАМ-сфера (СУСПІЛЬНО-АДМІНІСТРАТИВНА ФОРМАЦІЯ)».

На прикладі стає цілком очевидним, що актуалізація значень концепту ПОЛІТИКА зазвичай реалізується формулою акціонального фрейму каузативної схеми, конкретні аргументні ролі якої диференціюють окремі значення досліджуваного концепту.

Зауважимо, що в формулі не вказані активовані в матриці базові домени. Ми аргументуємо таке рішення компактністю формули, а також власне природою мережевої моделі: розгортаючись вглиб у форматі «мережа-в-мережі», відношення між базовими й небазовими доменами краще пояснювати новими формулами нижчих рівнів у конкретних доменах після відтворення формули домену вищого рівня. Утім, активовані в значенні базові домени можна подати й однією суцільною формулою разом із небазовими доменами. У якості прикладу наведемо зразок такої формули для вищезгаданого четвертого значення слова *politics* [18, с. 616]:

4. someone's political beliefs and opinions: «СР-ЛЮДИ (небазовий домен ОДНА ІСТОТА: базові домени МАТЕРІЯ, КІЛЬКІСТЬ, ПРОСТІР) роблять FT-УПРАВЛІННЯ, у формі MD-ІДЕЇ (базові домени РОЗУМ, ВЗАЄМОДІЯ), ТАМ-сфера (небазовий домен СУСПІЛЬНО-АДМІНІСТРАТИВНА ФОРМАЦІЯ: базові домени ПРОСТІР, МАТЕРІЯ, ФУНКЦІЯ)».

Таким чином, результати дослідження дозволяють дійти **висновку**, що методика компонентного аналізу є надійним інструментом реконструкції матричної моделі концепту, лексичні значення якого диференціюються в дискурсі мережево-пропозиційною активацією конкретних доменів.

Перспективою дослідження вважаємо розкриття механізму мережевого моделювання концепту ПОЛІТИКА як значення лексеми *politics* на матеріалі суцільного мовного корпусу (наприклад, *Корпусу сучасної англійської мови американського варіанту – СОСА*).

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Болдырев Н.Н., Алпатов В.В. Когнитивно-матричний аналіз англійських християнських топонимів / Н.Н. Болдырев, В.В. Алпатов // Вопросы когнитивной лингвистики. – 2008. – № 4. – С. 5–14.
2. Бондаренко Е.В. Картина мира и матричное моделирование как базовый метод ее анализа // Как нарисовать портрет птицы: методология когнитивно-коммуникативного анализа языка : кол. монография / [Бондаренко Е.В., Мартынюк А.П., Фролова И.Е., Шевченко И.С.]; под ред. И.С. Шевченко. – Харьков : ХНУ имени В.Н. Каразина, 2017. – 246 с.
3. Бондаренко Е.В. Матричное моделирование. Дуальность времени в англоязычной картине мира : монография / Бондаренко Евгения Валерьевна. – Харьков : ХНУ имени В.Н. Каразина, 2014. – 304 с.

4. Жаботинская С.А. Имя как текст: концептуальная сеть лексического значения (анализ имени эмоции) / С.А. Жаботинская // Когниция, коммуникация, дискурс. – 2013. – № 6 – С. 47–76.
5. Жаботинская С.А. Концепт / домен: матричная и сетевая модели / С.А. Жаботинская // Культура народов Причерноморья. – 2009. – № 168. – Том 1. – С. 254–259.
6. Кречетова О.В. Когнитивно-матричный анализ в исследовании обряда / О.В. Кречетова // Балтийский гуманитарный журнал. – 2015. – № 4. – С. 30–32.
7. Морозова Е.Н. Матрично-сетевая организация концепта ПОРЧА в рамках ценностно-оценочной категоризации / Е.Н. Морозова // Вестник Московского государственного областного университета. Серия «Лингвистика». – 2009. – № 4. – С. 14–17.
8. Таценко Н.В. Емпатія в сучасному англomовному дискурсі: когнитивно-синергетичний вимір : дис. ... доктора філол. наук : 10.02.04 / Таценко Наталія Віталіївна. – Харків, 2018. – 460 с.
9. Croft W. Cognitive Linguistics / W. Croft, D.A. Cruse. – Cambridge : Cambridge University Press, 2004. – 356 p.
10. Langacker R.W. Cognitive Grammar. A Basic Introduction / R.W. Langacker. – New York : Oxford University Press, 2008. – 562 p.
11. Langacker R.W. Foundations of Cognitive Grammar : [In 2 Volumes] / R.W. Langacker. – Stanford (Ca) : Stanford University Press, 1987. – Volume 1 : Theoretical Prerequisites. – 516 p.

СЛОВНИКИ

12. Cambridge Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://dictionary.cambridge.org>.
13. Cambridge Learner's Dictionary. – Cambridge: Cambridge University Press, 2001. – 824 p.
14. Collins COBUILD English Language Dictionary. – London : Collins, 1987. – 1734 p.
15. Dictionary by Merriam-Webster [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.merriam-webster.com>.
16. Dictionary.com [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.dictionary.com>.
17. English Oxford Living Dictionaries (Oxford Dictionaries: English Dictionary, Thesaurus & Grammar Help) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://en.oxforddictionaries.com>.
18. Longman Dictionary of American English / [by K. Stern]. – White Plains, NY: Longman, 1997. – 970 p.
19. Macmillan Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.macmillandictionary.com>.
20. New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language. – New York: Lexicon Publications Inc., 1991. – 1260 p.
21. The American College Dictionary / [by C.L. Barnhart]. – New York: Harper, 1953. – 1482 p.
22. The American Heritage Dictionary of the English Language / [by W. Morris]. – New York: American Heritage Pub. Co, 1969. – 1610 p.
23. The Concise Oxford Dictionary of Current English / [by R.E. Allen, H.W. Fowler, F.G. Fowler]. – 8th edition. – Oxford : Clarendon Press; New York : Oxford University Press, 1990. – 1512 p.

REFERENCES

1. Boldyrev, N.N., & Alpatov, V.V. (2008). Kognitivno-matrichnyj analiz anglijskih hristianskih toponimov [Cognitive-matrix analysis of English Christian toponyms]. Voprosy kognitivnoj lingvistiki [Problems of cognitive linguistics], 4, 5-14.
2. Bondarenko, E.V. (2017). Kartina mira i matrichnoe modelirovanie kak bazovyj metod ee analiza [World picture and matrix modeling as a basic method of its analysis]. In I.S. Shevchenko (Ed.), Kak narisovat' portret pticy: metodologija kognitivno-kommunikativnogo analiza jazyka [How to draw a bird's portrait: the methodology of the language cognitive-communicative analysis] (pp. 59-105). Kharkiv, Ukraine: V.N. Karazin Kharkiv National University.
3. Bondarenko, E.V. (2014). Matrichnoe modelirovanie. Dual'nost' vremeni v anglojazyčnoj kartine mira [Matrix modeling. Time duality in the English world picture]. Kharkiv, Ukraine: V.N. Karazin Kharkiv National University.
4. Zhabotinskaja, S.A. (2013). Imja kak tekst: konceptual'naja set' leksicheskogo znachenija (analiz imeni jemocii) [Name as a text: conceptual network of lexical meaning (analysis of the name of emotion)]. Kognicija, kommunikacija, diskurs [Cognition, communication, discourse], 6, 47-76.
5. Zhabotinskaja, S.A. (2009). Koncept / domen: matrichnaja i setevaja modeli [Concept / domain: the matrix and network models]. Kul'tura narodov Prichernomor'ja [Culture of the Pontic peoples], 1 (168), 254-259.
6. Krecetova, O.V. (2015). Kognitivno-matrichnyj analiz v issledovanii obrjada [The cognitive-matrix analysis within researching rites]. Baltijskij humanitarnyj zhurnal [Baltic journal of humanities], 4, 30-32.
7. Morozova, E.N. (2009). Matrichno-setevaja organizacija koncepta PORCHA v ramkah cennostno-ocenocnoj kategorizacii [The matrix-network organization of the DAMAGE concept within value categorization]. Vestnik Moskovskogo gosudarstvennogo oblastnogo universiteta. Serija «Lingvistika» [Linguistic bulletin of Moscow State Oblast University], 4, 14-17.
8. Tatsenko, N.V. (2018). Empatiia v suchasnomu anhlomovnomu diskursi: kohnitivno-synerhetychnyi vymir [Empathy in the modern English discourse: the cognitive-synergetic dimension]. Doctoral thesis, V.N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, Ukraine.
9. Croft, W., & Cruse, D.A. (2004). Cognitive Linguistics. Cambridge, the United Kingdom: Cambridge University Press.
10. Langacker, R.W. (2008). Cognitive Grammar. A Basic Introduction. New York, the United States of America: Oxford University Press.
11. Langacker, R.W. (1987). Foundations of Cognitive Grammar. Volume 1: Theoretical Prerequisites. Stanford (Ca), the United States of America: Stanford University Press.

DICTIONARIES

12. Cambridge Dictionary. Retrieved January 8, 2019, from <https://dictionary.cambridge.org>.
13. Cambridge Learner's Dictionary. (2001). Cambridge, the United Kingdom: Cambridge University Press.

14. Collins COBUILD English Language Dictionary. (1987). London, the United Kingdom: Collins.
15. Dictionary by Merriam-Webster. Retrieved January 8, 2019, from <https://www.merriam-webster.com>.
16. Dictionary.com. Retrieved January 8, 2019, from <https://www.dictionary.com>.
17. English Oxford Living Dictionaries (Oxford Dictionaries: English Dictionary, Thesaurus & Grammar Help). Retrieved January 8, 2019, from <https://en.oxforddictionaries.com>.
18. Stern, K. (Ed.). (1997). Longman Dictionary of American English. White Plains, NY, the United States of America: Longman.
19. Macmillan Dictionary. Retrieved January 8, 2019, from <https://www.macmillandictionary.com>.
20. New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language. (1991). New York, the United States of America: Lexicon Publications Inc.
21. Barnhart, C.L. (Ed.). (1953). The American College Dictionary. New York, the United States of America: Harper.
22. Morris, W. (Ed.). (1969). The American Heritage Dictionary of the English Language. New York, the United States of America: American Heritage Pub. Co.
23. Allen, R.E., Fowler, H.W., & Fowler, F.G. (Eds.). (1990). The Concise Oxford Dictionary of Current English (8th ed.). Oxford / New York, the United Kingdom / the United States of America: Clarendon Press / Oxford University Press.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Віталій Степанов – аспірант 2-го року навчання кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови Запорізького національного університету.

Наукові інтереси: когнітивна лінгвістика, корпусна лінгвістика, пареміологія, переклад.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Vitalii Stepanov – the second-academic-year PhD student of Zaporizhzhia National University (Department for Theory and Practice of Translation from the English Language).

Scientific interests: cognitive linguistics, corpus linguistics, paramiology, translation.

УДК 811.161.2'38

МОВНА ОСОБИСТІТЬ ПЕРСОНАЖА В РОМАНІ В. ШКЛЯРА «ЧОРНИЙ ВОРОН»

Тетяна ШУЛІЧЕНКО (Дніпро, Україна)

e-mail: tshulichenko@gmail.com

ШУЛІЧЕНКО ТЕТЯНА. МОВНА ОСОБИСТІТЬ ПЕРСОНАЖА В РОМАНІ В. ШКЛЯРА «ЧОРНИЙ ВОРОН»

У статті було проаналізовано мовну особистість персонажа в романі В. Шкляра «Чорний Ворон»; узагальнено теоретичні засади дослідження мовної особистості; визначено зв'язок мовної особистості та світосприйняття спільноти, де вона формувалася.

Ключові слова: мовна особистість, культура спілкування, антропоцентризм, персонаж, фольклоризми.

SHULICHENKO Tetiana. THE LINGUISTIC PERSONALITY OF THE CHARACTERS IN THE NOVEL "BLACK RAVEN" BY V. SHKLYAR

This scientific article is devoted to the analysis of the linguistic personality in the novel "Black Raven" by V. Shklyar. The aim of this paper is to classify and analyze the main features of the linguistic personality of the character in this novel and to identify the components that transform a speaker into linguistic personality. Achieving the aim of this scientific article involves solving the following tasks: 1) to analyze the historical formation of the concept "linguistic personality" and to get acquainted with the scientific works of linguists who studied this concept 2) to determine the relationship between the linguistic personality and culture, philosophy, world perception of the community, where it is formed 3) to highlight the main features of the linguistic personality of the character in the novel "Black Raven" by V. Shklyar. Today it is undeniably that the language is directly related to the reflection of personality traits, in particular the speaker. The greatest attention attracts the linguistic personality of a particular individual or collective linguistic personality. Many linguists try to explain how the linguistic personality is formed, what factors affect it. Today the linguistic personality of Ukrainian writers is of interest to linguists, but the linguistic personality of the characters is beyond their attention. That's why this scientific article is relevant. In our opinion, V. Shklyar is one of the most discussed and most controversial writers in Ukraine and it was the main reason why we chose his novel to analyze. There is no doubt that the importance of analyzing the linguistic personality of the characters in popular books is difficult to overestimate because if one or another book gained true popularity among a great number of people, then it is interesting to the reader because he identify himself with the main character of this book, his perception of the world, the language, the linguistic behavior.

Key words: Linguistic personality, linguistics, anthropocentrism, culture of communication, folklorisms.

Однією з найпоширеніших тенденцій у лінгвістиці сьогодні є докладне розроблення проблеми людського чинника в мовленнєвій діяльності. Наразі в центрі уваги лінгвістів перебувають не мовні факти і явища, а носій мови. Чітко простежуємо тенденцію до антропоцентризму в лінгвістиці, що зумовлює зацікавлення мовознавців поняттям «мовна особистість». Його широке вживання свідчить про звернення до людського чинника в мові, тобто про антропологічний ракурс лінгвістичних досліджень. Саме поняття «мовна особистість» постає об'єктом дослідження, що об'єднує лінгвістів, культурологів, соціологів і філософів, зокрема в працях Й. Вайєберга, М. Бірвіша, Е. Новака, Г. Штейнталя, В. Вундта, О. Потєбні, О. Шахматова, В. Виноградова, І. Богіна, Ю. Караулова та ін.